

ХОРОВА ДРАМАТУРГІЯ CHORAL DRAMATURGY

У статті розкрито роль інтонації як чинника структуризації і емоційного забарвлення художньо-образних частин твору. Зазначено, що до інтонаційної сфери живої мови належать усі засоби виразності, що передають емоційний і смисловий зміст мови. Не через значення вимовлених слів, а через сам характер вимови – висоту плану і його зміну, силу динаміки, ритм і темп мови, її тембр. Визначено спектр мовних і музичних інтонацій, а саме: радість, плач, стогін, обурення, гнів, сум. Через них передається емоційний стан людини і ступінь чи міра її напруження. Усі ці форми емоційного стану передаються голосом, через відповідну інтонацію.

Уточнення сутності поняття «хорова драматургія», визначення її основних показників та їх взаємодія в процесі інтерпретації твору мистецтва. Зазначено, що хорова драматургія – це процес контрастного зіставлення структурно-образних частин і їх інтонаційна боротьба за утвердження основної думки твору.

Відомо, що до виконавського процесу входять дві взаємопов'язані дії: осмислення і передача твору. Донести до слухача ідейно-художній зміст твору можна лише при глибокому розумінні його особливостей. Тільки за цієї умови диригент одержує право проявити свою індивідуальність у злитті композиторської та виконавської думок. Хормейстер має розглядати музичний твір не поверхово, механічно відбиваючи такт руками, корпусом, в певному темпі, бездумно вимагаючи від співаків звучання *riano* або *forte*. Потрібно проникати у сутність твору, перейматися тонким відчуттям музики, розкрити авторський задум музичного твору [14, с. 77].

У хоровавому мистецтві мовне й музичне інтонування існують паралельно, різниця тільки в недиференційованій і диференційованій висоті. Зазначено, що характер інтонації обумовлюється емоційно-смисловим показником хорového твору.

Окреслено важливу роль розвитку вокально-технічних навичок співаків, доцільного застосування типів дихання: змішаного грудочеревного, нижньореберного при поєднанні грудного і головного резонаторів. Подано схему аналізу вокально-хорових творів: *смысл – емоція – інтонація (статика); інтонація – емоція – смысл (процес)*.

Сприяння мистецького вдосконалення вокальної техніки співака також є вокально-технічна робота над штрихами (*legato, non legato, portamento, mattellato, marcato, staccato, aspirato*), які необхідно поєднувати з емоційним навантаженням адже це сприятиме мистецькому вдосконаленню вокальної техніки співака.

Наведено основні завдання, на які необхідно звертати увагу майбутньому хормейстеру у вокально-хоровій роботі, а саме: робота на співацьким диханням, артикуляційним апаратом, розвиток слуху (мелодичний і гармонічний), темброве виховання, виховання через поєднання музичних знань і художнього смаку, вокально-технічна робота над штрихами (*legato, non legato, portamento, mattellato, marcato, staccato, aspirato*), визначитися в інтонаційному спектрі (музичної і поетичної) інтонації, робота над дихан-

ням, розвивати відчуття ладової основи, що сприяє розвитку і навикам читки нот з листа і чистоті інтонації в горизонтальному й вертикальному строї, звертати увагу на рівновагу верхнього і нижнього типу (імпедаंस) при вокалізації голосних у формуванні вокальної лінії, виховувати активне ставлення співаків до вимог хормейстера.
Ключові слова: хорова драматургія, інтонація, емоція, тембр, смысл, вокально-технічні штрихи, типи дихання, вокально-хорова робота.

The article reveals the role of intonation as a factor in the structuring and emotional coloring of the figurative parts of the work. It is noted that all means of expressiveness that convey the emotional and semantic content of speech belong to the intonation sphere of living speech. Not because of the meaning of the spoken words, but because of the very nature of the pronunciation – the height of the plan and its change, the power of dynamics, the rhythm and pace of speech, its timbre. The range of speech and musical intonations is defined, namely: joy, crying, moaning, indignation, anger, sadness. Through them, the emotional state of a person and the degree or measure of his stress are transmitted. All these forms of emotional state are conveyed by the voice, through the appropriate intonation.

Clarifying the essence of the concept of "choral drama", defining its main indicators and their interaction in the process of interpreting a work of art. It is noted that choral drama is a process of contrasting comparison of structural and figurative parts and their intonation struggle to establish the main idea of the work.

It is known that the performance process includes two interrelated actions: understanding and transmission of the work. It is possible to convey the ideological and artistic content of the work to the listener only with a deep understanding of its features. Only under this condition does the conductor get the right to show his individuality in the fusion of compositional and performing thoughts. The choirmaster should not consider the musical piece superficially, mechanically beating the beat with his hands, body, in a certain tempo, mindlessly demanding the sound of *piano* or *forte* from the singers. It is necessary to penetrate into the essence of the work, to be affected by the subtle feeling of music, to reveal the author's idea of the musical work [14, p. 77].

In choral art, speech and musical intonation exist in parallel, the difference is only in undifferentiated and differentiated pitch. It is noted that the nature of the intonation is determined by the emotional and semantic index of the choral work. The important role of the development of vocal and technical skills of singers, the expedient use of types of breathing: mixed thoracoabdominal, lower costal when combining chest and head resonators are outlined. The scheme of analysis of vocal and choral works is presented: *meaning – emotion – intonation (statics); intonation – emotion – meaning (process)*.

Vocal and technical work on strokes (*legato, non legato, portamento, mattellato, marcato, staccato, aspirato*) also contribute to the artistic improvement of the singer's vocal technique, which must be combined with emotional stress

УДК 78.087:792.03(043)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.3.33>

Штихалюк В.І.,
викладач хорového диригування
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
Павлюк Н.М.,
викладач постановки голосу
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

because this will contribute to the artistic improvement of the singer's vocal technique. The main tasks to which the future choirmaster must pay attention in vocal and choral work are given, namely: work on singing breath, articulation apparatus, development of hearing (melodic and harmonic), timbre education, education through a combination of musical knowledge and artistic taste, vocal-technical work on strokes (legato, non legato, portamento, martellato, marcato, staccato, aspirato), determine the intonation spectrum of (musical and poetic) intonation, work on breathing,

develop a sense of the chordal basis, which contributes to the development and skills of reading notes from a sheet and purity of intonation in horizontal and vertical order, pay attention to the balance of the upper and lower type (impedance) when vocalization of vowels in the formation of the vocal line, to cultivate an active attitude of singers to the requirements of the choirmaster.

Key words: choral dramaturgy, intonation, emotion, timbre, meaning, vocal and technical strokes, types of breathing, vocal and choral work.

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Одним із головних завдань сучасних диригентів і їхніх колективів є проблема досягнення інтонаційної виразності звучання, пов'язаної з емоційним забарвленням художньо-образних частин твору. Майбутнім хормейстерам необхідно вміло інтерпретувати твори мистецтва, вибудовувати драматургію твору, розумітися у вокально-технічній роботі з колективом. Тому, слід уточнити сутність поняття «хорова драматургія», визначити її основні показники та їх взаємодію в процесі інтерпретації твору мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій означеної проблеми. До проблеми хорового виконавства та інтерпретації творів мистецтва неодноразово зверталися у своїх дослідженнях В. Живов, П. Левандо, Л. Мазель та провідні педагоги-хормейстери України М. Колеса, О. Кошиць, П. Муравський, К. Стеценко та багато інших. Питання розвитку співацького голосу досліджували у своїх роботах Д. Аспелунд, Ф. Ламперті, І. Назаренко, М. Микиша та інші.

Мета статті – розкрити сутність поняття «хорова драматургія» та взаємодію її основних показників.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Хорова драматургія – це процес зіставлення, взаємодії та розвитку структурно-образних частин твору, що втілює художній задум композитора, визначає форму, композицію і засоби виразності.

У хоровому мистецтві мовне й музичне інтонування існують паралельно, різниця тільки в недиференційованій і диференційованій висоті. Характер інтонації обумовлюється емоційно-смысловим показником хорового твору.

Термін інтонація походить від латинського *intono* – голосно виражаю. Інтонація – це часова організація тонів з ритмом. Ритм є організуючим чинником. Єдність інтонації і ритму творять мелодію. Інтонація фонетично організовує мову і є засобом вираження різних синтаксичних значень і категорій, а також емоційного забарвлення музичного твору.

Термін емоція походить від французькою *emotion* – хвилювання та від латинського *emoveo* – потрясаю, хвилюю. Тобто будь-яка ідея викликає

хвилювання та впливає на характер вираження музичної думки твору через інтонацію.

Аналіз вокально-хорових творів визначається за такою формулою:

1. Смысл – емоція – інтонація (статика);
2. Інтонація – емоція – смысл (процес).

За енциклопедичним визнанням смысл – це ідеальний зміст, ідея [21, с. 140].

Вокально-технічну роботу з хором розглядаємо в системі зв'язків 4-х розділів, а саме:

- історико-стилістичного;
- музично-теоретичного;
- вокально-хорового;
- виконавського плану.

Відповідно до специфіки кожного розділу виникають завдання вокально-технічного змісту: епоха, стиль, зміст, характер певного твору, тема та ідея.

Крім того, визначаємо спектр мовних і музичних інтонацій, а саме: радість, плач, стогін, обурення, гнів, сум. Через них передається емоційний стан людини і ступінь чи міра її напруження. Усі ці форми емоційного стану передаються голосом, через відповідну інтонацію.

До інтонаційної сфери живої мови належать усі засоби виразності, що передають емоційний і смисловий зміст мови. Не через значення вимовлених слів, а через сам характер вимови – висоту плану і його зміну, силу динаміки, ритм і темп мови, її тембр.

Змістовність і осмысленість мовних інтонацій незаперечні. Слухаючи діалог, нерідко можна відчувати характер мови, не розуміючи окремих слів, відрізнити інтонації стверджуючі, рішучі від запитальних, непевних; гнівних, зловісних – від ласкавих. Інтонації передають різноманітні способи емоційного стану людини. Недарма за інтонацією судять про відвертість і правдивість слів.

Інтонація служить також для передачі або відтінення логіко-синтаксичної структури художньо-образних частин і демонструє їх боротьбу за утвердження основної думки твору, що є *показником хорової драматургії*.

Наведемо основні завдання, на які необхідно звертати увагу майбутньому хормейстеру у вокально-хоровій роботі:

1. Процес роботи над голосом – це свідоме розуміння напрацювань правильного співацького дихання, а саме:

– змішане грудочеревне дихання, що сприяє природному розвитку голосу, вільному співу, оздоровленню всього організму і голосового апарату;

– нижньореберне, з одночасною підтримкою опори м'язів живота і відчуття звукової опори в грудях;

– поєднання відчуттів грудного і головного резонаторів необхідне протягом усього діапазону з відповідним акцентуванням відчуттів: на високих нотах – головного, а на низьких – грудного;

– обов'язкове згладжування середнього і верхнього реєстрів, виховання відчуття звуку в грудному резонаторі.

2. Важливе значення в розвитку вокально-технічних навичок має звільнення від надмірної напруги артикуляційного апарату, чітке формування голосних і приголосних звуків.

3. У вокально-хоровій роботі велику роль відіграє слух (мелодичний і гармонічний), що сприяє розвитку самоконтролю виконавця. Слід пам'ятати, що найкращий співак є одночасно і власним учнем і власним вчителем.

4. Особливо складним у період формування голосу є питання тембрового виховання – це взаємозв'язок тембру хору в окремих його частинах, тембру хорової партії і всього хору.

5. Виховання через поєднання музичних знань і художнього смаку, свідомого ставлення до музичного й поетичного текстів сприяє процесу виразності у виконавській майстерності. Слово обумовлює співака впливати на вираження всіх почуттів у момент виконання твору, що і є важливим для того, щоб студент співаючи виховувався на кращих зразках народних чи оригінальних творів класиків. Тільки використовуючи кращі зразки можна виховувати в співаків мистецький смак.

6. Вокально-технічну роботу над штрихами (*legato, non legato, portamento, mattellato, marcato, staccato, aspirato*) необхідно поєднувати з емоційним навантаженням. Це сприятиме мистецькому вдосконаленню вокальної техніки співака.

7. У процесі емоційно-сміслового забарвлення і структуризації образних частин цілого у вокально-хоровій роботі важливо визначитися в інтонаційному спектрі (музичної і поетичної) інтонації. А процес забарвлення і контрастного зіставлення емоційно-сміслових частин через інтонацію за утвердження основної думки вокально-хорового твору, як уже зазначалось, є показником хорової драматургії.

Внаслідок цього емоційно-смісловий показник обумовлює характер кожної музично-образної частини твору, що впливає на емоційний стан виконавця і характер його дихання. А, за визначенням вокальної школи Італії (*Belcanto*), мистецтво співу – це мистецтво дихання.

8. Стосовно юнацьких хорів мутаційного і післямутаційного періодів, голос зазнає значних природних змін. Тоді процес роботи потребує бережливого режиму із дозуванням у часі, не більше п'яти хвилин роботи над виконанням будь-якої вправи, з великою паузою, повторюючи тричі на день. Враховуючи теситуру і природні дані співаків це стосується і юнацьких хорів у школі.

9. Важливо у вокально-технічній роботі розвинути у співаків відчуття ладової основи, що сприяє розвитку і навикам читки нот з листа і чистоті інтонації в горизонтальному й вертикальному строї.

10. Слід звертати увагу на рівновагу верхнього і нижнього типу (імпеданс) при вокалізації головних у формуванні вокальної лінії.

11. Певна роль у вокально-хоровому вихованні належить жесту диригента, тому важливо виховувати активне ставлення співаків до вимог хормейстера.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Отже, щоб досягнути емоційно-сміслового навантаження на вокально-технічну роботу з хором, студент повинен чітко розуміти сам процес емоційного забарвлення структурно-образних частин через відповідну інтонацію відповідно до смислу твору. А контрастне зіставлення структурно-образних частин є процесом інтонаційної боротьби за утвердження основної думки твору, що і є одним із *важливих показників хорової драматургії*. Такий метод глибше розкриває сутність хорових проблем і результативніше впливає на процес мистецького виконавства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антонюк В. Г. Постановка голосу: навчальний посібник. Київ : Українська ідея, 2000. 68 с.
2. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурний аспект. Монографія : 2-ге вид. Київ : Українська ідея, 2001. 144 с.
3. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів) : підручник. Київ : ЗАТ Віпол, 2007. 208 с.
4. Аспелунд Д. Розвиток співака і його голосу: навчальний посібник. 3-тє вид. Київ : Музична Україна, 2017. 179 с.
5. Гозенпуд А. Я. Короткий оперний словник. Київ : Музична Україна, 1986. 248 с.
6. Загайкевич М. Творчість С. Людкевича. Київ : Музична Україна, 1979. 47 с.
7. Знаменська О. В. Культура мови у співі. Київ : Музична Україна, 1979. 81 с.
8. Євтушенко Д. Г. Роздуми про голос. Київ : Музична Україна, 1979. 90 с.
9. Колесса М. Основи техніки диригування. Київ : Музична Україна, 1973. 100 с.
10. Ламперті Ф. Мистецтво співу. Київ : Музична Україна, 1973. 98 с.
11. Лисенко І. М. Словник співаків України. Енциклопедичне видання. Київ : Рада, 2002. 354 с.

12. Людкевич С. Дослідження і статті. Київ : Музична Україна, 1976. 213 с.

13. Люш Д. Розвиток і збереження голосу Київ : Музична Україна, 1988. 78 с.

14. Мархлевський А. С. Практичні основи роботи в хоровому класі. Київ : Музична Україна, 1986. 96 с.

15. Мазель Л. Про природу і засобах музики. Київ : Музична Україна, 1983. 89 с.

16. Микиша М. В. Практичні основи вокального мистецтва. Київ : Музична Україна, 1971. 92 с.

17. Назаренко І. Мистецтво співу. Київ : Музична Україна, 1968. 622 с.

18. Постановка голосу : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. і вчителів музики шкіл різного типу / А. Б. Хоменко, В. І. Коробка, В. М. Курсон, Н. В. Крутько. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2011. 128 с.

19. Раввінов О. Г. Методика хорового співу в школі. Київ : Музична Україна, 1979. 67 с.

20. Юцевич Ю. Є. Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу: навчально-методичний посібник. Київ : Музична Україна, 1998. 342 с.

21. Юцевич Ю. Є. Словник музичних термінів. Київ : Музична Україна, 1988. 280 с.

22. Юцевич Ю. Є. Музика. Словник-довідник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. 352 с.